

Mylius Erichsens og Harald Moltkes dagbøger, og de giver naturligvis et vist indblik i disse personers karakterer. Mylius Erichsen er den mest åbne, idet han løbende går ind på vurderinger af rejsefællerne. Det karakteristiske her er hans mistanke om, at de ikke fuldt ud anerkender hans lederegenskaber, og hans til tider paranoiske forestillinger om, at de bagtaler ham over for hinanden og over for de mennesker, de færdes iblandt. Der er dog også venskabs- og troskabserklæringer til dem, så det generelle indtryk bliver en noget selvoptaget person med meget svingende vurderinger af sine medmennesker. På den baggrund står hans lange opslidende pleje af Moltke, da denne lå dødssyg i Thule i månedsvis, som et bemærkelsesværdigt sympatisk træk.

Axel Kjær Sørensen

Århus Seminarium, 1909-1984; (Århus Seminariums bestyrelse, 1984). 80 s. ill.

Århus Seminariums 75-års dag markeredes bl.a. med dette lille jubilæums-skrift, der er indledt af bestyrelsesformand Vagn Høyer og afsluttet af Arne Fischer med en lille artikel om seminariets billedsamling. Langt den største del af skriftet er seminarielektor Viggo Larsens redegørelse for seminariets historie. Klart struktureret deler han emnet i fem kapitler; det første behandler seminariets tilblivelse, de fire andre seminariets udvikling og virke under de fire seminarielove, som kom i tidens løb. Hvert af disse fire indledes med en kort beskrivelse af både Århus bys udvikling og den respektive seminarielov for dernæst at behandle de seminarinterne emner som elever, lærere, bestyrelse/rector, bygninger og afrundes med at tegne hverdagen og specielle begivenheder.

Det hele begyndte med, at Indre Mission havde behov for lærerinder med det rette sindelag. I flere af dens samfundskredse blev der i begyndelsen af dette århundrede født den tanke at oprette et kvindeseminarium. Efter nogle interne stridigheder gik Århuskredsen af med sejren og fik også grønt lys fra staten i 1907. Regeringen havde selv været inde på at grundlægge et statskvindeseminarium i Århus. Det undrer anmelderen, at Viggo Larsen, der ellers prøver at indfange hovedtrækkene i historien omkring seminariet, ikke fortæller noget om, at der ikke fandtes nogle kvindelige statsseminarier overhovedet i Danmark; det første kom først 10 år senere. De kvindeseminarier, der fandtes, var alle private. Indre Missions initiativ i 1907 gav altså regeringen en god mulighed for at spare udgifterne endnu engang. Indre Mission ville selv finansiere seminariet, og man samlede ind til en folkegave til sig selv på 50-års dagen i 1911.

Allerede 1909 kunne man optage og undervise de første elever i lejede lokaler, og året efter kunne den store bygning indvies. 1911 fik Indre Mission overdraget skødet som gave.

Seminariet startede med 12 piger i I. klasse og 14 i præparandklassen. Holdene var fra starten aldersmæssig, geografisk og socialt meget differentieret, mens forstanderne, en præst og en kvindelig lærer, timelærerne og den eneste fastansatte lærer alle var rekrutterede blandt og godkendt af Indre Mission. Siden er ca. 5000 elever dimitteret, mange lærere har haft deres arbejde her, og fem forstandere/rectorer har stået for det daglige ansvar. En vis sekularisering er klart at mærke, men som Viggo Larsen afslutter: »Formålet var og er uddannelse af fagligt dygtige folkeskolelærere, der samtidig på seminariet havde og har mulighed for at møde et kristent livssyn«.

Den flydende stil og udeladelsen af et tungt noteapparat (ét eksemplar med dokumentation har Viggo Larsen dog deponeret i seminariets arkiv) gør skriftet let læseligt.

Gerda Bonderup

Henrik Becker-Christensen: *Dansk mindretalspolitik i Nordslesvig. Udformningen af den danske politik over for det tyske mindretal 1918-20.* (Institut for grænseregionsforskning, 1984). 274 s.

Ved Institut for grænseregionsforskning i Åbenrå er der sat en undersøgelse i gang af det tyske mindretals historie. Projektets hovedformål er at analysere den danske mindretalspolitik i Nordslesvig i relation til det tyske mindretals egen politik i tiden fra 1. verdenskrigs slutning til København-Bonn erklæringerne i 1955. Nu foreligger det første større resultat af projektet, hvor mag.art. Henrik Becker-Christensen skildrer, hvordan mindretalspolitikken blev til i årene 1918-20.

Indledningsvis skitserer han nogle historiske erfaringer fra den nationale konflikt i midten af det 19. århundrede. Danmark skulle fortsætte med at være en nationalstat med en ensartet befolkning, derfor måtte en afgørelse af det slesvigske spørgsmål ske efter nationalitetsprincippet ved folkeafstemning. Et for stort tysk mindretal ville give Tyskland mulighed for at blande sig i indre danske forhold. Muligheden for indblanding ville mindskes, hvis man ikke havde traktatmæssige aftaler med Tyskland. De historiske erfaringer var afgørende for den danske regering Zahles holdning til, hvordan genforeningen skulle forløbe.

Mindre kendt end de historiske forudsætninger er den spire til en mindretalsret, som Becker-Christensen

fremdrager. Hidtil var mindretalsforhold blevet betragtet som et internt nationalt anliggende, men under 1. verdenskrig fremkom en anden opfattelse i den betydningsfulde fredsorganisation »Centralorganisationen for en varig fred« i Haag. Organisationen kædede ønsket om at sikre freden sammen med en bedring af mindretalenes rettigheder, for det måtte kunne mindske spændingerne mellem staterne. I en komite under fredsorganisationen udførte den norske historieprofessor Halvdan Koht i 1917 et forslag til en international traktat til mindretalsbeskyttelse. Den omfattede bl.a. oprettelsen af et nationalt register over mindretallets medlemmer og mindretallets ret til at organisere egne skoler og kirker. Særlige internationale kommissioner skulle sikre at mindretalsrettighederne blev overholdt.

Mindretalsbestemmelserne var kerne i den såkaldte »nye tids ånd«, som også en kort tid påvirkede professor Aage Friis, der var det danske udenrigsministeriums konsulent i sønderjyske anliggender. Den danske regering forlod dog snart tankerne om garantier for et tysk mindretal, nationalt register o.s.v. De nye tanker slog derimod rod på tysk side, hvor forståelsen for det danske nordslesvigske mindretal hidtil havde kunnet ligge på et meget lille sted. Da pastor Schmidt-Vodder og »Det tyske udvalg« ikke kunne komme uden om, at der ville ske en afståelse af Nordslesvig, skruede de kravene om mindretalsrettigheder op. Over for den tyske regering udtalte de bl.a., at det tyske mindretal måtte have sin egen lokale forvaltning direkte undergivet de centrale danske myndigheder. Hvis kravene ikke kom igennem, måtte man regne med at der ville opstå en irredentabevægelse! Det skete jo rent faktisk sidenhen.

Den tyske regering havde også andre